

Ο ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

Δὲν ξεύρω ἂν ξεφυλλίζοντας σήμερα τὰ ἔργα τοῦ Σωτήρη Σκίπη — καμμιὰ σαρανταριά ἀπάνω κάτω, τὰ περισσότερα ποιητικά — σὲ ποιά θὰ σταματοῦσα μὲ περισσότερη εὐχαρίστηση : σὲ μερικά νεανικά, σ' ἐκεῖνα πού ἔγραψε στὰ τριανταπέντε — σαράντα του χρόνια, ἢ στὰ τελευταῖα του, σὲ ὅλα ἐκεῖνα πού περιλάβε στὸ «βιβλίον τῶν βιβλίων του» καθὼς τ' ὀνομάζει, στὸ «Λιμάνια καὶ Σταθμοὶ». Ὑπάρχουν ποιήματα σὲ νεανικές του συλλογές, — στὴ «Μεγάλῃ Αὔρα» στὰ «Τρόπαια στὴν Τρικυμία», στὸν «Ἀπέθαντο» — πού διατηροῦν ὡς σήμερα ἀκόμα, ὅλο τὸ θέλητρό τους, ὄχι τόσο, ἴσως, τὸ καθαρὰ αισθητικό, — αὐτὸ τὸ βρίσκουμε ἀφθονώτερο στὴν κατοπινὴ του δημιουργία, — μὰ τὸ θέλητρο ἐκεῖνο τὸ ἀπροσδιόριστο, μὰ καὶ πιὸ βαθὺ κάποτε — ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν εἶναι «καθαρό» — τὸ καμωμένο ἀπὸ τὴν ὀρμὴ, ἀπὸ τὴ φρεσκάδα, ἀπὸ τὸ ἀτίθασσο καὶ ἀπειθάρχητο, γιὰ τοῦτο πιὸ ἀναβρυστικό, παιχνίδι τῶν δυνάμεων τῆς νεότητος. Πόσα τέτοια τραγούδια νεανικά τοῦ Σκίπη δὲ μὲ σταμάτησαν, κατὰ καιροῦς, σὲ περιοδικά, σὲ παληές του συλλογές πού ἔπεφταν στὰ χέρια μου, σὲ ἀνθολογίες ! Καὶ πόσο παντοῦ, καὶ κάτω ἀπὸ ἀδεξιότητες καὶ μακρολογίες καὶ κάποιον στόμφο, τόσο μοιραῖο στὰ νειάτα, δὲν ἔνοιωσα ἐκεῖνο τὸν κρυφὸ παλμὸ πού κάνει τὸν ποιητὴ !

Θὰ εἶταν δύσκολο, αὐτὴ τὴ στιγμή, νὰ προσδιορίσω τί περισσότερο ξεχωρίζει τὸν Σκίπη ἀνάμεσα στοὺς ποιητὲς τῆς γενεᾶς του καὶ σ' ὅλους τοὺς σημερινοὺς νεοέλληνες ποιητὲς. Μὰ ἔχει ἓνα γνώρισμα, βασικό, πού κανεὶς νομίζω δὲ θὰ μπορούσε νὰ τοῦ ἀμφισβητήσῃ : ὅτι εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀδολώτερον νεοέλληνες λυρικούς. Ὅχι γιὰτὶ ἔγραψε σχεδὸν μόνον στίχους, ἢ γιὰτὶ γενικὰ στὴν ποίησή του, προσπάθησε νὰ πραγματώσῃ ἓνα «σύστημα» λόγου, «καθαρὰ ποιητικό» — τὴν «proseie pure» — μὰ γιὰτὶ ἔθρεψε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ποίησή του, μὲ τὰ πιὸ λυρικά, μὲ τὰ πιὸ ὑποκειμενικά σαλέματα τῆς ψυχῆς, μὲ ὅ,τι δημιουργεῖ καὶ ἀναμοχλεύει καὶ ἀναταράζει μέσα μας τὸ αἶσθημα, καὶ τὸ συναίσθημα καὶ τὸ πάθος, στοιχεῖα, τὸ πρῶτο καὶ τὸ τρίτο, πού θεωρητικά, τοῦλάχιστον, τ' ἀποκλείει ἡ «καθαρὴ» ποίηση. Ὅποια συλλογὴ τοῦ Σκίπη καὶ ἂν ἀνοίξεις, καὶ ὅποιο ποίημά του καὶ ἂν διαβάσεις, θὰ βρῆς πάντα μιὰ περιπέτεια τοῦ ἐγὼ του, ὄχι τοῦ νοητικοῦ, μὰ τοῦ ψυχικοῦ. Τὸ ταξίδι τῆς ψυχῆς του μέσ' ἀπὸ τὴ ζωὴ μᾶς ἱστο-

ρεϊ, μαζεμένης πάντα στὸν ἑαυτὸ της, σὰ στὴ μόνη πραγματικότητα, ὅ,τι τὴν κάνει νὰ μελαγχολεῖ, νὰ νοσταλγεῖ, νὰ ὄνειρεύεται, νὰ χαίρεται, νὰ σπαράζει ἢ νὰ προσπαθεῖ, νὰ ὑπομένει καρτερικά. Εἶναι μ' ἄλλα λόγια, ὁ Σκίπης ὁ τύπος τοῦ λυρικοῦ, τέτοιος ποῦ μᾶς δίνεται ἀπὸ τὴν Σαπφῶ ἴσαμε τὸν Βεργαῖν.

Στὴ δημιουργία του, τὸν ἀντικειμενικὸ κριτὴ δὲ μποροῦν νὰ μὴ τὸν σταματήσουν ἰδιαίτερα, ὀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε ἀτομικὴ του προτίμηση, δύο ποιητικὰ ἔργα τοῦ Σκίπης: τὸ «Ἀπολλώνιον Ἶσσμα» καὶ ἡ «Αἰολικὴ Ἶρπα». Γραμμένα στὴν καλλίτερη ὥρα καὶ γιὰ ἓνα ποιητὴ, γύρω στὰ τριανπέντε, μᾶς δείχνουν καὶ σὰν καλλιτέχνη καὶ σὰν ἄνθρωπο—τὰ δύο πᾶν μαζί—τὸν Σκίπη, στὴν πιὸ μεστή, νομίζω, στιγμὴ τῆς ὀριμότητάς του, στὴ σύντομη ἐκείνη στιγμὴ ὅπου βρίσκουν οἱ δυνάμεις μας τὴν ὀργανικὴ τους ἰσορροπία, αὐτόματα, χωρὶς πίεση ἐξωτερικὴ. Στὶς δύο αὐτὲς συλλογές, ὅ,τι ἄγριο στὴν ὀρμὴ τους, θολό, ἄταχτο, ἔχουν τὰ νειάτα, καταλαγιαίνει, ἢ πεῖρα παίρνει τὸ πρόσωπο τῆς γαλήνης, ὄχι τῆς γαλήνης ποῦ εἶναι κόπωση καὶ ἀπογοήτευση καὶ «παραίτηση», ἀλλὰ θαρραλέο, ἀντρίκιο ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ψυχικὴ αὐτὴ ἰσορροπία τὴν βρίσκει καὶ ἡ τέχνη ἐδῶ, ἡ «Ἑλληνολατρεία» τοῦ Σκίπης, τὸ κλασσικὸ του ἰδανικόν, ἀκόμα καὶ ὁ γλωσσικὸς τύπος πρὸς τὸν ὀποῖον, συνειδητὰ καὶ ἀσυνειδητὰ, ἔτεινε ἀπὸ πάντα, βρίσκουν τὴν πιὸ μεστή ἔκφρασή τους. Ὁ ἐλεγειακὸς αὐτός, σὲ λιτὲς καὶ σεμνὲς γραμμές, κλείνει ὄλες τὶς ὀδῦνες του, ἀπὸ τὸ ψυχικὸ δράμα του προσπαθεῖ νὰ συλλάβει ὅ,τι πιὸ οὐσιαστικὸ καὶ βαθὺ ἔχει, καὶ τὸ ἱστορεῖ, δίχως μορφασμοὺς καὶ μεγαληγορίες, ἑλληνικά.

Δὲ μιλῶ στὸ σύντομο τοῦτο σκίτσο οὔτε γιὰ τὰ δύο τρία θεατρικὰ ἔργα τοῦ Σκίπης, οὔτε γιὰ τὰ μικρὰ του πεζογραφήματα, οὔτε γιὰ τὶς μεταφράσεις του, ἀνάμεσα στὶς ὀποῖες θὰ ξεχώριζα κι' ἐγώ, ὕστερα ἀπὸ τὸν κ. Ι. Παναγιωτοπουλο, τὸ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» τοῦ Ἡσιόδου, παρὰ γιὰ ὅ,τι μόνο, κατὰ τὴ γνώμη μου, βαρραίνει περισσότερο στὴ δημιουργία τοῦ Σκίπης, γιὰ τὴ λυρικὴ ποιήσῃ του. Σ' αὐτὴν, ἄλλωστε, μένει καὶ ὁ ἴδιος τόσο πιστός! Λυρικὲς συλλογές εἶναι τὰ πέντε ἀπὸ τὰ ἔξη βιβλία ποῦ παρουσίασε τὴν τελευταία δεκαετία, καὶ τὸ εἶδος τοῦ λυρισμοῦ μένει τὸ ἴδιο: συναισθηματικόν. Μὰ τὸ ποιὸν ἀλλάζει. Τώρα προβάλλουν πιὸ χτυπητὰ, πιὸ ἀκράτητα, ἀτίθασσα, «ρωμαντικὰ» κινήματα τῆς ψυχῆς, ποῦ δίνουν στὸν τόνο μερικῶν ποιημάτων μία ὀξύτητα ποῦ δὲν εἶχαν τὸ «Ἀπολλώνιον Ἶσσμα» καὶ ἡ «Αἰολικὴ Ἶρπα». Ἐδῶ, κρατημένος βέβαια ὅσο γίνεται, ἀκούεται, ὀστόσο, κάθε τόσο, ἓνας λυγμός.

Ἐνας δὲν εἶσαι, μὰ εἶσατε πολλοί, πολλοὶ χειμῶνες —
στὴ μνήμη μου ζωγραφιστοί, — κιτρινωπὲς εἰκόνες . . .

Ὁ πόνος μένει ὑποκειμενικός· ἀλλὰ καὶ σὰ νὰ πλαταίνει τώρα καὶ σὰ

νά βγαίνει ἀπὸ μιὰ ψυχὴ πὺν ἔνοιωσε πόσο κοντὰ βρίσκονται οἱ ἄνθρωποι, στοὺς πιὸ βαθειοὺς πόνους των, καὶ πόσο τὰ ὄνειρα πὺν δὲν πραγματοποιήσαμε, καὶ οἱ ἀγάπες πὺν κόπηκαν στὴ μέση, καὶ τὰ καλὰ, πὺν μαζὶ μὲ τὴ νειότη, μᾶς ἀφήνουν ἕνα-ἕνα, εἶναι οἱ κλωστὲς μὲ τὶς ὁποῖες ὑφαίνεται, λαμπρόη, ταπεινή, μικρὴ, μεγάλη, κάθε ἀνθρώπινη ζωὴ.

Ἄλλωστε, δὲν εἶναι μόνο ὁ πόνος πὺν ὑφαίνει τὴ ζωὴ μας, εἶναι καὶ ἡ χαρὰ. Ὑπάρχει καὶ ὅταν ἀρχίζει νὰ μᾶς ἀφήνει ἡ νειότη. Τὶς ἤρεμες, τὶς γλυκὲς, τὶς «σοφὲς» χαρὲς τῆς ὠριμότητος, τραγουδεῖ ὁ Σκίπης σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες συλλογὲς του, στὰ «Γαλάζια Μεσημέρια». Ὅχι χαρὲς δακρῦβρεχτες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες μαντεύουμε τὴν πονεμένη σύσπαση τοῦ πόνου, μὰ ἄδολες, πλατιὲς, βγαλμένες ἀπ' ὀλόκληρο τὸ ἀνοιγμα τῆς ψυχῆς :

Καὶ σοῦ εἶπα : — Ξέχασε τὴν Ἄνοιξη·
κι' ἀπὸ τὸ πλούσιο μου πανέρι
ἐπάνω σκύβοντας, ἀπόλαψε
φαρδιά — πλατιά τὸ καλοκαῖρι !

Δὲν εἶναι οἱ πιὸ μεγάλες, οἱ τρελλὲς χαρὲς, μήτε οἱ τρελλοὶ «τσιτζικάδες» οἱ γλυκύτεροι ψάλτες τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐχει καὶ ἄλλες βαθειὲς χαρὲς τὸ καλοκαῖρι, καὶ στὶς ὕστατες μέρες του, ὅταν ἀρχίζει νὰ φθινοπωριάζει καὶ πρῶτη ἀπ' ὅλες, ἐκείνη πὺν νοιώθει ὅποιος μπαίνει στὸ ἀληθινὸ νόημα τοῦ Ἀργοναύτη, ἐκεῖνος πὺν αἰσθάνεται ὅτι στάθηκε ἄξιος νὰ ὀνομαστεῖ Ἀργοναύτης :

Κ' εἶπες : — Ἀκόμα ἕνας χαμὸς τί βλάφτει ;
Ὅ,τι στὸ βάθος ἐποθοῦσες, μὴ
δὲν εἶταν τάχα ὁ τίτλος τοῦ Ἀργοναύτη ;